

inAW Journal

Multidisciplinary Academic Magazine

KRYSTYNA PAPRZYCA

MIEJSCE I WSPÓLNOTA MIEJSCA W STRUKTURZE MIASTA?

ŹRÓDŁO:

Places of meetings – afterimages : interdisciplinary workshop Miejsca spotkań – po-widoki : interdyscyplinarne warsztaty, B. Gibała-Kapecka, T. Kapecki, T. Wesołowski, Kraków 2015.

ABSTRAKT

Kapitalizm radykalnie odmienił postawy ludzi. Fundamentalna przemiana w sferze wartości i postaw człowieka, nowa postawa względem natury powodują dzisiaj zmianę w człowieku. Człowiek ustawicznie przebywa w świecie „miejsc”. Pielęgnacja duszy, troska o duszę stają się najpilniejsze. Nieustanny rozwój człowieka jest syntezą **mieć czy być**¹. W artykule skoncentrowano się na potrzebie poprawy jakości wielu miejsc, relacji zachodzących pomiędzy człowiekiem a środowiskiem miejskim przez zwiększenie i poprawę walorów użytkowych, kulturowych, emocjonalnych, estetycznych miejsc, tworzenie miejsc adaptacyjnych, bezpiecznych, znanych i uznawanych za swoje – w celu tworzenia warunków identyfikacji człowieka z miejscem, poczucia odpowiedzialności człowieka za otoczenie, kreacji w miejscach różnorodności form życia społecznego, aktywności społecznych, dzięki którym możliwe są spotkania ludzi, formowanie opinii, zawieranie znajomości, realizowanie zadań. Istotnym zadaniem w miejscach jest tworzenie „ducha miejsc” jako wyznaczników wrażeń urbanistyczno-architektonicznych przez wprowadzenie symboli i znaków, które są zrozumiałe dla zamieszkujących dane miejsce ludzi.

¹ E. Fromm, *Mieć czy być?*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2012.

Odradzanie się i odkrywanie wartości miejsc – zarówno kulturowych, jak i przestrzennych, społecznych – to pozytywne reakcje na globalizację i unifikację przestrzeni.

SŁOWA KLUCZE

miejsce ; jakość i wartość miejsc ; człowiek ; humanizacja miejsc

Utwór udostępniany na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe](#).

Wydawca: Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie, Wydział Architektury Wnętrz

Redakcja: prof. dr hab. Beata Gibała-Kapecka, mgr Marika Wato

Opracowanie graficzne: Marika Wato

Czasopismo "inAW Journal" powstało dzięki dofinansowaniu w ramach Projektu "Projektowanie Przyszłości - Program Rozwoju Akademii im. Jana Matejki w Krakowie na lata 2018 - 2022"

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

dr hab. inż. arch. Krystyna Paprzyca

Politechnika Krakowska

Miejsce i wspólnota miejsca² w strukturze miasta?

ŹRÓDŁO:

Places of meetings – afterimages : interdisciplinary workshop Miejsca spotkań – po-widoki : interdyscyplinarne warsztaty, B. Gibała-Kapecka, T. Kapecki, T. Wesołowski, Kraków 2015.

Wstęp	2
Terytorium – miejsca	6
Wspólnota miejsca – zróżnicowanie	10
Człowiek w przestrzeni – relacje	11
Dynamiczna zdolność adaptacji miejsc przez człowieka	13
Wnioski	14

Wstęp

Obsypcie [człowieka] wszelkimi ziemskimi dobrami, pogrążcie go w szczęściu aż po dziurki w nosie, żeby tylko pęcherzyki wyskakiwały na powierzchni szczęścia jak na wodzie; stwórzcie mu

² Wspólnota (za: *Słownik języka polskiego PWN*, sjp.pwn.pl/sjp/wspolnota;2537996.html)

1. „odznaczanie się wspólnymi cechami, wspólne posiadanie lub przeżywanie czegoś”;

2. „to, co łączy, zespala”;

3. „grupa osób związana wspólnym pochodzeniem, wspólną kulturą lub wspólnymi interesami, wspólną własnością”.

taki dobrobyt materialny, żeby nie miał nic innego do roboty poza spaniem, jedzeniem smakołyków oraz dbałością o ciągłość historii powszechnej [...]³.

Współcześnie człowiek zafascynowany jest rozwojem technologii, nauki i techniki. Zbudował on system produkcji, który doprowadza do niszczenia natury i „samego człowieka”. Dzisiaj, jak nigdy wcześniej w historii, człowiek ma wpływ na charakter struktur przestrzennych w miastach, sposób, styl, jakość życia w nich. Tymczasem żyje w pułapce, myśląc, że dobrobyt pomoże rozwiązać wszystkie palące problemy na Ziemi. Pogoń za dobrobytem widoczna jest w rozroście miast na niespotykaną skalę, co w konsekwencji daje zatrute środowisko, rabunkową gospodarkę zasobami, niekontrolowany rozwój wielu miast i wiele innych zjawisk.

Bogacenie stało się nadrzędnym celem człowieka i świata. Globalizacja, prywatyzacja, deregulacje finansowe instytucji oraz siła rynku stały się zjawiskami, na jakie człowiek nie ma już wpływu. Efektami tych zjawisk są dewastacja zasobów publicznych, rozprzestrzenianie się różnic między ekstremalną biedą i bogactwem, efektem jest „upadek człowieka”, brak dostrzegania przez niego sensu i celu życia, zgubienie systemu wartości.

Filozofia materializmu, globalna kultura konsumencka stopniowo doprowadzają do upadku „człowieka publicznego”⁴, upadku kultury publicznej, a tym samym do **upadku wspólnoty**. „Nowy nadchodzący świat”, nowa rzeczywistość ma ogromny wpływ na poczucie zaangażowania społecznego w miejscach, w przestrzeniach miejskich, również na nasze bezpieczeństwo, odbiór otaczającej nas rzeczywistości. Związki z otaczającymi nas miejscami, przedmiotami, ludźmi stają się coraz bardziej ulotne i krótkotrwałe. Oddalamy się od człowieka, będąc zafascynowani dobrobytem, nauką, badaniami. Wzrost liczby ludności i wzrost dobrobytu, konsumpcja, ich skala stoją w wyraźnej sprzeczności z naturą człowieka.

Zmiany przyszłościowe mogą mieć poważne konsekwencje psychologiczne i socjologiczne, co znajduje odzwierciedlenie w kształtowaniu miejsc w przestrzeniach miejskich. Ludzie dysponują jeszcze pewną swobodą „wyboru”. Powinni zdawać sobie sprawę z tych zmian. W innym przypadku przeżyją „szok”. „Szok przyszłości” – tak nazywa Alvin Toffler „wstrząsający stres i dezintegrację, które ogarniają ludzi narażonych na zbyt duże zmiany w bardzo krótkim czasie”⁵.

³ J. Baudrillard, *Spółczesność konsumpcyjna, jego mity i struktury*, Sic!, Warszawa 2006, s. 5; cyt. za: F. Dostojewski, *Notatki z podziemia; Gracz*, tłum. G. Karski, Puls, Londyn 1992, s. 28.

⁴ R. Sennett, *Upadek człowieka publicznego*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 2009.

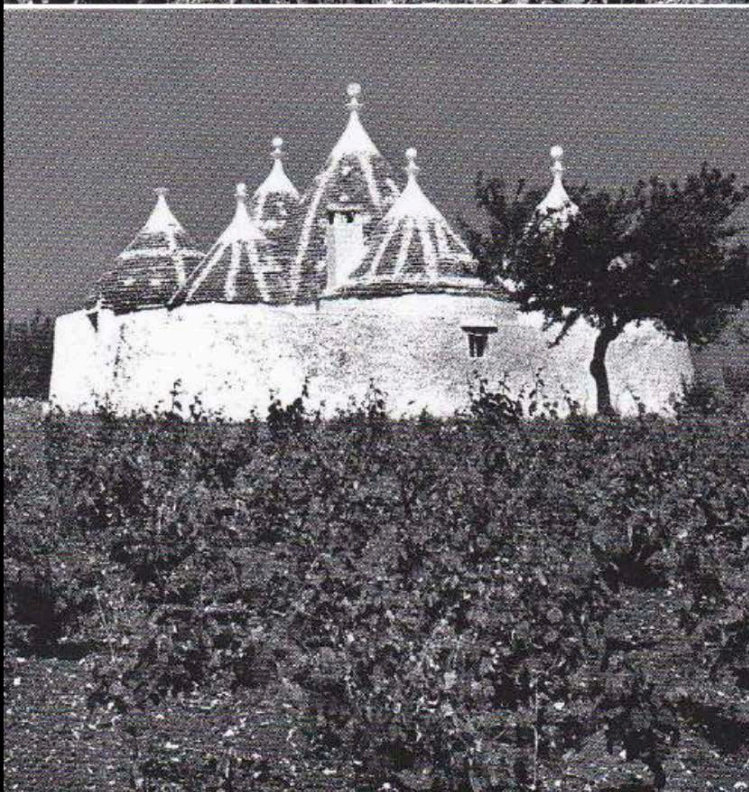
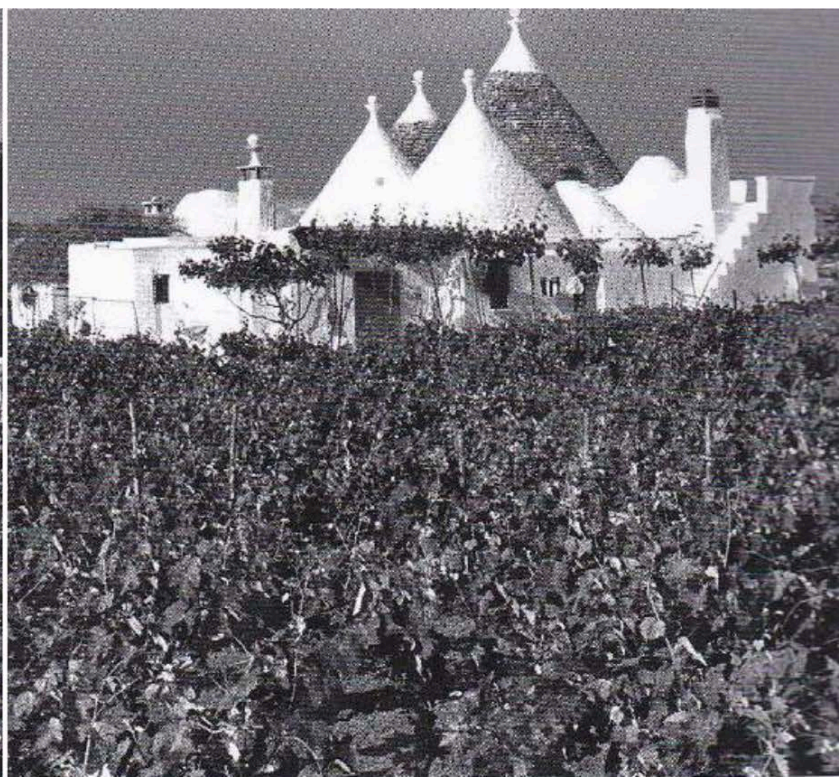
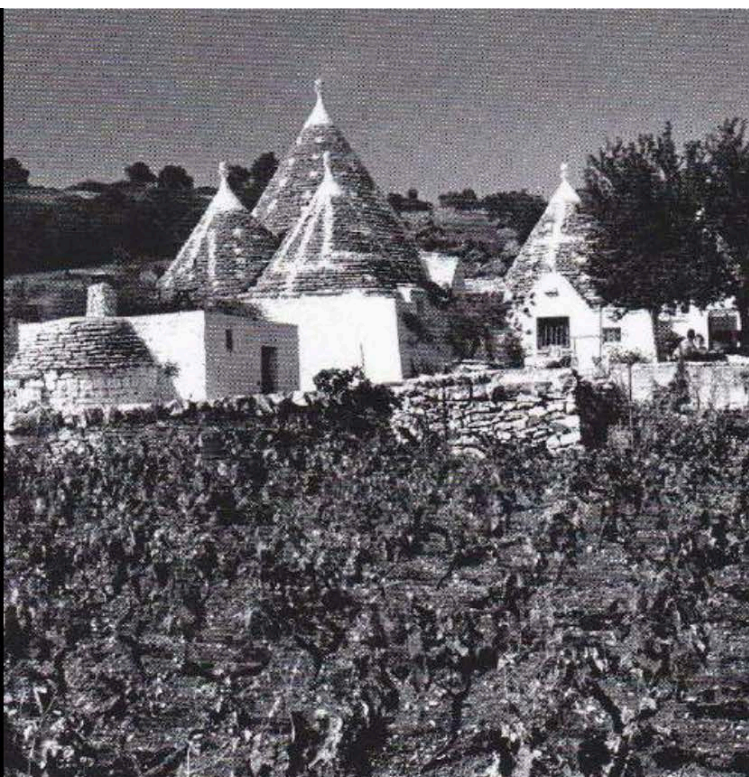
⁵ A. Toffler, *Szok przyszłości*, Wydawnictwo Kurpisz, Przeźmierowo 2007, s. 8.

Miasto zawsze budowane było dla ludzi, będąc ośrodkiem aktywnego życia społecznego, doświadczania kontaktów i interesów. Miasta i miasteczka w przeszłości stanowiły spójną, zintegrowaną z krajobrazem całość zbudowaną na zasadach, które tworzone były przez tysiąclecia. Były schronieniem dla ludzi zamieszkujących je z pokolenia na pokolenie, zakorzenionych w miejscu. Etniczna identyfikacja była jedną z cech formowania wartości duchowych, tożsamości przestrzennej i społecznej. Miejsca kształtowały przestrzeń. Nastrój danego miejsca, zapach, smak, dźwięk czy obrazy do dzisiaj dla odbiorcy przestrzeni nabierają wielokrotnie duchowego znaczenia (fot. 1).

„Życie” i „mieszkanie” człowieka w przestrzeni – w danym miejscu – nadaje mu określoną dynamikę, wartość. Człowiek miejscem dostarcza dramaturgię, romantyczność przeżyć, doświadczeń o charakterze emocjonalnym, estetycznym, duchowym, użytkowym itp. Człowiek związany z miejscem wykorzystuje zalety danych miejsc – ale również ich wady – do kształtowania samego siebie. Ponieważ to miejsca determinują nasze zachowanie (fot. 2).

Wiele europejskich miast i miasteczek powstałych w przeszłości (np. Włochy – Alberobello, Miranda, Gubbio, Calascio; Grecja – Santorini, Amorgos, Paros itp.) do dzisiaj zachowało swoją osobowość, są przyjemnymi miejscami do życia, chętnie je odwiedzamy. To miejsca, gdzie ludzie oddychają świeżym powietrzem, tworzą i promują lokalną sztukę i rękodzieło, serwują tradycyjne potrawy, sklepy sprzedają lokalne produkty. Ludzie zamieszkujący właśnie w takich miejscach doskonale się z nimi identyfikują.

TOM 1, NR 1 (2020)

Fot. 1. Alberobello (S. House, C. House, Mediterranean Villages.
An Architectural Journey, The Images Publishing Group Pty Ltd,
Australia 2004)

Terytorium – miejsca

Człowiek dokonuje w swoim życiu niezależnych wyborów, również dotyczących miejsc. Ma w ten sposób wpływ na to, kim jest, i wyraża w ten sposób swoją wolność. Motyw humanizmu przejawia się w człowieku jako motyw istnienia. Stąd tak istotna rola miejsc w życiu człowieka, szczególnie miejsc do życia. Nie ma z góry określonej ludzkiej natury.

Istotą miejsca są jego cechy: duchowość, indywidualność, ale również niepowtarzalność. Miejsca często posiadają wartości kulturowe ponadczasowe, mające samoistny status wartości. Są ważnymi

miejscami w naszym codziennym życiu. Są przedmiotem długotrwałej i intensywnej interakcji człowiek–miejsce. Wartości kulturowe miejsca są dla ludzi źródłem identyfikacji, integracji grup i społeczności. Obszary kulturowe – miejsca, są warunkiem egzystencji wspólnoty miejsc. Odgrywają istotną rolę w istnieniu form zbiorowych, gdyż to w nich zachodzą procesy komunikacji, wyselekcjonowanych wartości materialnych i symbolicznych. Nie ma miejsc jednakowych. Miejsca same z siebie niosą swoją dynamikę wynikającą z cech unikatowych, indywidualnych miejsca. Cechy kulturowo-semiotyczne same w sobie niosą potrzebę stabilności. Są przedmiotem długotrwałej i intensywnej interakcji między przestrzenią, miejscem a człowiekiem. Są przestrzenią „naszego wspólnego doświadczania”, są przestrzeniami miejsc.

Należy wyróżnić dwie podstawowe cechy miejsca. Są nimi: **elementy strukturalne** (*structural components*), **nazwane również wewnętrznymi komponentami** miejsca, oraz **elementy otoczenia – naturalne cechy miejsca** (*environmental components*), nazwane zewnętrznymi elementami miejsca. Brak mobilności miejsca powoduje, iż mocno związane jest ono z otoczeniem, z danym miejscem. Elementami otoczenia (*environmental components*) są: cechy lokalizacji oraz cechy sąsiedztwa.

Kontekst miejsca tworzyć może scenografię, która wzbogacona jest dalekimi perspektywami, ożywiona widokami morza i lazurowego nieba. Lokalizacja, klimat, ukształtowanie terenu, otoczenie kiedyś miały wpływ na ukształtowanie tkanki miejskiej, miejsc, ale również na budynki, ich wygląd, charakter, materiał, detal.

Do atrakcyjności miejsc w znacznym stopniu przyczyniają się **elementy fizyczne lokalizacji – cechy naturalne miejsca**, sprawiając, że są one unikatowe, wyróżniając dane miejsce/lokalizację.

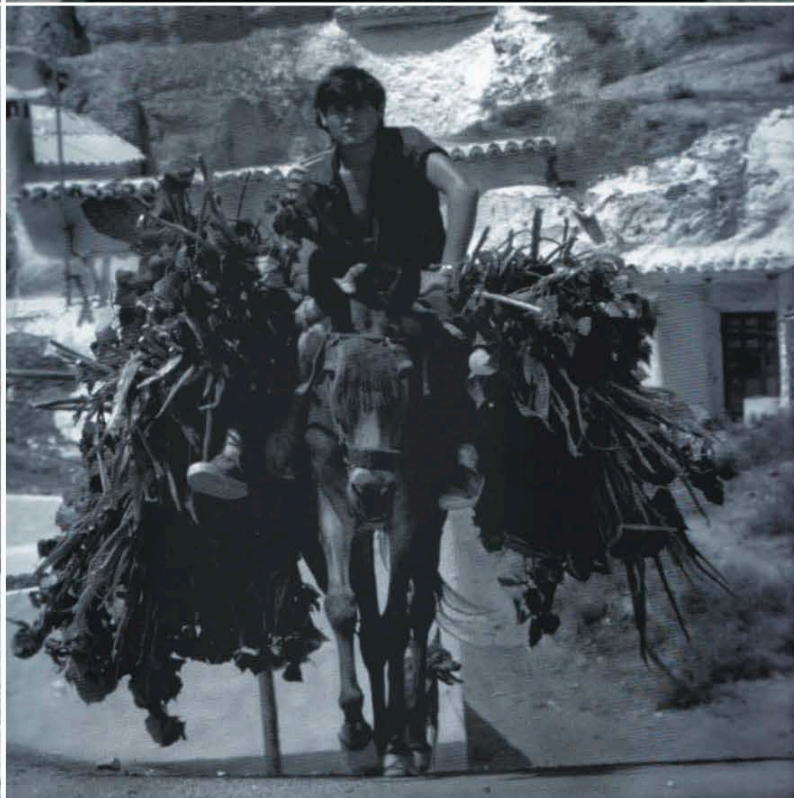
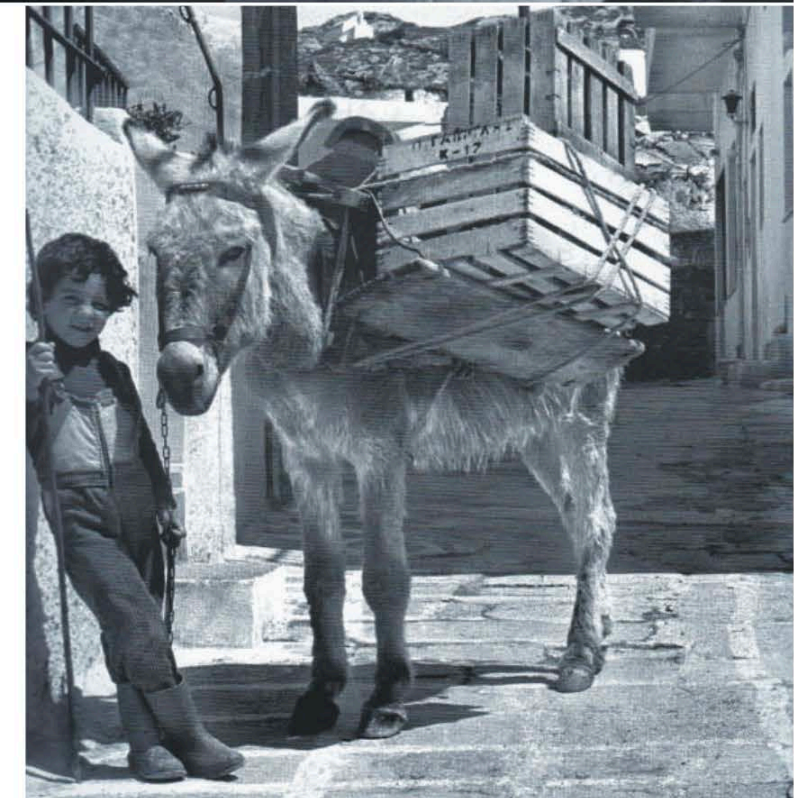
Fizyczne cechy miejsca, sąsiedztwo miejsca to cechy wytworzone przez człowieka⁶.

Sąsiedztwo miejsca jest przestrzenią, która ma wielowymiarowy charakter oraz otacza dane miejsce. Składa się z przedmiotów materialnych oraz niematerialnych, jak również ludzi i zwierząt. Sąsiedztwo mówi nam o otoczeniu danego miejsca, położeniu miejsca w śródmieściu czy też na terenie dzielnicy willowej lub na przedmieściach. Mówi nam również o jakości miejsca, o środowisku wytworzonym przez człowieka, cechach architektonicznych, kulturowych. W zależności od charakteru sąsiedztwa możemy usłyszeć hałas uliczny lub śpiew ptaków, możemy ujrzeć mury fabryki zakładu pracy, odrapaną ścianę sąsiedniego budynku lub podziwiać piękny

⁶ K. Paprzyca, *Harmonizowanie rozwoju urbanistycznego terenów miejskich – wybrane zagadnienia*, Monografia, nr 417, Politechnika Krakowska, Kraków 2012.

Fot. 2. Alberobello (S. House, C. House, Mediterranean Villages. An Architectural Journey, The Images Publishing Group Pty Ltd, Australia 2004)

Prawdziwa architektura jest tylko tam, gdzie w centrum jest człowiek z jego wszystkimi tragediami i komediami.
[Alvar Aalto]

widok na morze, góry, lasy, krajobraz. Możemy wciągnąć w płuca odór pochodzący z blisko położonej fabryki, zakładu przemysłowego lub zanieczyszczenie powietrza z ulicy albo poczuć zapach lasu.

Ład przestrzenny oraz walory architektoniczne sąsiednich budynków nie pozostają bez znaczenia dla miejsc. Dzielnica oferująca więcej terenów zielonych, ze ślepych ulicami o nieregularnej siatce cieszy się dużą sympatią jej mieszkańców, zapewnia różnorodne wrażenia wizualne.

Rysunek urbanistyczny traktowany jest jako przestrzenna konfiguracja. Aranżacja i układ ulic, fizyczny wymiar rysunku urbanistycznego dotyczą wielkości, kształtu form urbanistycznych, użytkowania terenu, kształtu i rozkładu przestrzeni otwartych, co stanowi o fizycznej charakterystyce miejsca. Rysunek urbanistyczny ma znaczenie dla układu komunikacyjnego: ruchu pieszego i dróg prowadzących do punktów usługowych, pracy; ma istotne znaczenie dla funkcjonowania i aktywności miejsca w dzielnicy bądź miasta; ma wpływ na dostęp do miejsc pracy i usług.

Cechami, które warunkują poczucie bezpieczeństwa w środowisku przestrzennym, są czytelność i ład przestrzenny; dzięki tym cechom istnieje możliwość znalezienia miejsca zamieszkania w otaczającej nas przestrzeni.

Istotne znaczenie dla jakości danego miejsca ma wizerunek lokalizacji, **walory architektoniczno-urbanistyczne**, klimat kulturowy czy historyczny. Zła jakość miejsca, środowiska miejskiego, otoczenia, zły stan techniczny budynków przyczyniają się do narastających problemów wandalizmu i chuligaństwa. Zwłaszcza fizyczne otoczenie ma wpływ na intensywność kontaktów społecznych.

Oferowanie **różnych możliwości użytkowania**, przestrzennych wrażeń, mających na celu poszerzenie zakresu form kontaktu między ludźmi w przestrzeniach ulic jest nieocenione. Jakość przestrzeni zewnętrznych w postaci przestrzeni między budynkami – ulic, placów, parków – zwiększa aktywność pozadomową zarówno w aspekcie czasu trwania tej aktywności, jak i jej rodzaju. Zapobiega i przeciwdziała zjawisku ciągłego pośpiechu człowieka do domu i ograniczaniu w ten sposób aktywności poza nim. Zapobiega segregacji społecznej, społecznemu wykluczeniu, wyobcowaniu.

Wspólnota miejsca – zróżnicowanie

Miasto istnieje dla swoich mieszkańców, a człowiek dzisiaj aspiruje głównie do tego, aby rozwijać osobowość indywidualną, by stać się obserwatorem, a nie światkiem zdarzeń, toczących się w określonych miejscach. Taka postawa doprowadza do sytuacji, w której kontakty międzyludzkie stały się bezosobowe, anonimowe. Unifikacja życia w miejscach w przestrzeniach miejskich przejawia się np. w zastąpieniu nazwisk kupców, rzemieślników w witrynach sklepowych markami i masową produkcją, w postaci braku barwnego, indywidualnego charakteru ubioru, kamienic budynków bezosobowych, anonimowych. Zróżnicowane, barwne społeczeństwo znika z oczu, a na jego miejscu pojawia się „samotny tłum”⁷. Ludzie spieszący się w milczeniu do domów, uliczny gwar zastąpiony został milczeniem. Zachowanie w miejscu publicznym sprowadzone zostało tylko do obserwacji, bez uczestnictwa w życiu miejsca. Niechęć do zawierania znajomości, odzywania się doprowadza do wycofywania się człowieka z życia publicznego. Ludzie odseparowani od siebie nie dostrzegają potrzeby wzajemnego wsparcia, pomocy. Zatraciła się idea spotkań z obcymi, którzy odgrywają istotną rolę w procesie wzbogacania wrażeń i doświadczeń. Bezosobowy, samotny tłum może doprowadzić do pojawienia się zamkniętych enklaw z ludźmi, którzy się nawzajem kontrolują.

Tymczasem miasto jest zamieszkane przez różne grupy ludzi. Ludzie stanowią „kapitał”, dzięki któremu możliwe jest funkcjonowanie miasta – miejsc w mieście. **Kapitał społeczny** jest ściśle związany z określonym terytorium. Głębokie relacje, jakie istnieją między ludźmi, dotyczą przede wszystkim osób, które mieszkają obok siebie. Umiejętność współpracy ludzi, organizowanie się w celu realizacji wspólnych interesów, jak również tworzenie i spotkania w grupach, klubach towarzyskich tworzą kapitał społeczny. Silne związki ludzi z miejscem obserwować możemy zwłaszcza u ludzi niezamożnych w krajach biednych, w których kapitał materialny nie istnieje – często związany jest ze wspólnotami klanowymi, rodzinnymi bądź religijnymi (fot. 2).

Miasta, które inwestują w „**kapitał ludzki**”, charakteryzuje kreatywność i innowacyjność (co według prognoz stanie się cechami gospodarki XXI wieku). Richard Floryda⁸ widzi miasto jako

⁷ D. Riesman, *Samotny tłum*, Wydawnictwo Vis-à-vis/Etiuda, Kraków 2011.

⁸ Richard Florida (ur. w 1957 r. w Newark, New Jersey) – amerykański naukowiec, ekonomista, nauczyciel akademicki Uniwersytetu w Toronto, specjalista w zakresie studiów urbanistycznych, twórca pojęcia „klasa kreatywna”. W pracy badawczej koncentruje się na kwestiach społecznych i ekonomicznych związanych z urbanistyką. Za: pl.wikipedia.org/wiki/Richard_Florida.

potężny system związany z wymianą różnorodnych informacji, w którym motorem napędowym rozwoju miast jest potencjał twórczy i kreatywność mieszkańców.

Richard Floryda preferuje miasto z miejscami, które są otwarte na różnorodności. Miejsca w mieście powinny przyciągać ludzi, wiązać ich. Usuwać bariery kreatywności, do których zalicza: mierność, nietolerancję, biedę, społeczną i ekonomiczną degradację. Celem miejsc powinno być ściąganie ludzi młodych, kreatywnych, dynamicznych, chcących zmienić świat. Klimat miejsc ma za zadanie zachęcić ludzi do wyrażania pomysłów. R. Floryda pisze o swojej książce, że „głównym [jej] bohaterem [...] jest MIEJSCE jako element w naszym życiu osobistym, jak i globalnej gospodarce. [...] wybór miejsca do życia jest najważniejszą decyzją, jaką podejmujemy. Ma ona ogromny wpływ na pracę, jaką znajdziemy, na rodzinę, wybór przyjaciół, styl i jakość życia, czyli tak naprawdę na nasze ogólne pojęcie szczęście”⁹. Każdy człowiek ma w sobie jakieś talenty, trzeba tylko umieć je wyzwolić, pomóc w ich wydobywaniu. Każdy człowiek jest według Florydy jednostką twórczą.

Utalentowani, kreatywni ludzie są w ustawicznym ruchu. To oni tworzą „kapitał ludzki”, potrzebują nie tylko miejsc związanych z otwartością, przedsiębiorczością, kulturą, nauką, powiązań społecznych, ale również otwierania się na nowe idee, poglądy, style życia, pracę, zainteresowania, pasje. Możliwe jest to dzięki **podnoszeniu jakości miejsc oraz jakości życia ich mieszkańców**.

Człowiek w przestrzeni – relacje

Wartość jest niewidzialnym i nieuchwytnym duchem, przychodzi i odchodzi niespodziewanie, podczas gdy rzeczy widzialne i konkretne pozostają takie same¹⁰.

Miejsca w miastach od zawsze były miejscem kreowania istotnych dla rozwoju cywilizacyjnego wartości: materialnych, kulturowych, estetyczno-emocjonalnych, duchowych. Przyczyniały się również do procesów: komunikacji, wymiany społecznej, identyfikacji, informacji. We współczesnych teoriach dotyczących kształtowania miejsc w przestrzeniach miejskich **relacje wartości–potrzeby–kontakty–konflikty** odgrywają szczególnie istotną rolę.

⁹ R. Floryda, *Narodziny klasy kreatywnej*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2010, s. 229.

¹⁰ A. Smith, *Bogactwo narodów*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2012, s. 26.

Przestrzenie miejskie, miejsca posiadają określone wartości, które mają istotny wpływ na przyswajanie ich przez człowieka, zachowanie człowieka i użytkowanie tych miejsc, tej przestrzeni. Zostały one podzielone na:

- wartości instrumentalne;
- wartości sytuacyjne;
- wartości egzystencjonalne¹¹.

Gdy miejsca pozbawione zostaną tych wartości, nie będzie można ich już nigdy odtworzyć. Miejsca pozbawione zostaną żywotności – ulice, place, rynki – na korzyść wzrostu atrakcyjności przestrzeni komercyjnych, miejsc „pustych intelektualnie i kulturowo”.

Chombart de Lauwe pisze:

Istnieją następujące źródła trudności:

- wzrastające poczucie zagrożenia w związku z przeludnieniem;
- zanieczyszczenie środowiska i degradacja miast;
- zanik punktów orientacyjnych, pozwalających orientować się w przestrzeni i strukturze społecznej, co wywołane jest chaosem informacyjnym i sformalizowaną, abstrakcyjną organizacją przestrzeni;
- niemożliwość przystosowania się jednostek i grup społecznych do szybkich przekształceń przestrzennych wywołanych rozwojem techniki;
- niezgodność między kulturowo zakotwiczonymi archetypami a aktualnym sposobem tworzenia przestrzeni¹².

Życie i mieszkanie człowieka w danym miejscu, w danej przestrzeni, środowisku miejskim dostarczać powinno wiele przeżyć i doświadczeń, powinno być dla człowieka przyswajalne.

¹¹ „Wartościami instrumentalnymi są: funkcjonalny charakter przestrzeni (podział na ulice, place, pole, wnętrza itp.), łatwość odczytywania układu architektoniczno-urbanistycznego i jego społecznie postrzegany status (stare–nowe, ładne–nieładne itp.). Wartości sytuacyjne zawierają odczucia fizycznego i psychicznego bezpieczeństwa lub zagrożenia, możliwość identyfikacji z daną przestrzenią w kategoriach społecznych i kulturowych, poczucie jawności czy anonimowości, możliwość pełnienia wybranych przez siebie ról społecznych oraz sposobność realizowania własnego prestiżu i osobowości. Do wartości egzystencjonalnych zaliczają się wszystkie te, które są źródłem emocji, dostarczają wrażeń estetycznych i intelektualnych oraz skłaniają do odkrywania walorów zawartych w obiektach i przedmiotach o znaczeniu symbolicznym, a także w otoczeniu architektonicznym i krajobrazowym. A. Majer, *Socjologia i przestrzeń miejska*, PWN, Warszawa 2010, s. 57.

¹² Szerzej zob.: <http://www.edukateria.pl/praca/przedmiot-socjologii-miasta-procesy-spoleczne-zwiazane-z-oddziaływaniem-społeczeństwa-na-przestrzen/>.

Przestrzeń jest terenem, na którym człowiek tworzy lub wykonuje pracę fizyczną – pisał Tange – ale jednocześnie ta przestrzeń kształtuje i przeobraża człowieka. Architektura i urbanistyka tylko wtedy spełniają swoje zadania, jeśli stają się symbolem wartości ludzkich. Myślę, że niejeden twór nowoczesnej architektury i niejedno miasto pozbawione są tych symboli¹³.

Zmysły są bardzo ważnym pośrednikiem pomiędzy człowiekiem a miejscem. Z punktu widzenia **człowieka jako odbiorcy** dana przestrzeń powinna wyostreć, potęgować jego wrażliwość, być pomocna w zdobywaniu doświadczeń, wiedzy, przeżyć. Wszelkie doznania, doświadczenia to nie tylko kształtowanie postaw człowieka, to szczególnie kształtowanie wartości społecznych. **Humanistyczne wartości miasta**, które kształtują człowieka, są najtrudniejsze w ocenie. Dotyczą wielu aspektów: komfortu, satysfakcji, wygody, aspektów estetycznych, aspektów percepcyjnych¹⁴. Humanistyczne spojrzenie na miasto kładzie nacisk na stan przestrzeni miejskiej, na jej piękno. Wartości emocjonalne i estetyczne, ich szeroki wachlarz – monotonia, brzydota, siła, przytłoczenie, bezdusność i inne – działają na psychikę człowieka w różny sposób.

Kategoria odbioru przez człowieka stanowi istotną cechę miejsca w przestrzeni, jest to tzw. akt nadawczo-odbiorczy. Między budynkami w danych miejscach mamy możliwość przebywania z różnymi ludźmi, w sposób niezależny, niezobowiązujący. Ta możliwość rozmowy z ludźmi, spotkania ich, dostarcza nam wielu informacji o otaczającym nas świecie, miejscu, środowisku miejskim, środowisku społecznym, w którym żyjemy, mieszkamy lub pracujemy. Pomaga w nawiązywaniu relacji z otaczającym nas światem, związania się z danym miejscem. Doświadczenie obecności ludzi, oferuje bogate i różnorodne doznania zmysłowe, oferuje bogactwo informacji, rozwija człowieka duchowo, intelektualnie.

Dynamiczna zdolność adaptacji miejsc przez człowieka

Bardzo istotną cechą miejsc jest zdolność do adaptacji różnorodnych funkcji w przestrzeni – kreowanie napięcia między różnorodnością potrzeb ludzi a różnorodnością realizacji tych potrzeb w strukturach przestrzennych. Różnorodność ludzi dotyczy różnorodności wieku, wykształcenia, statusu, dochodu, zainteresowań.

¹³ Z. Kósa, K. Tange, *Architektura i architekci świata współczesnego*, Arkady, Warszawa 1977, s. 21.

¹⁴ „Cztery funkcje psychiki ludzkiej [...], które decydują zdaniem psychologów o celowym działaniu człowieka w przestrzeni, to: myślenie – związki i następstwa; uczucia – emocje, także estetyczne; percepcja – postrzeganie i poczuć rzeczywistości; intuicja – spontaniczne odbieranie nastrojów, też rodzaj percepcji”. E. Cichy- Pazder, *Humanistyczne podstawy kompozycji miast*, Politechnika Krakowska, Kraków 1998, s. 117.

Przestrzenny rysunek wielofunkcyjnego przeznaczenia i użytkowania danego miejsca jest istotnym argumentem związanym z możliwością wykorzystania potencjału miejsca. Tereny miejskie, miejsca, które posiadają dynamiczną zdolność do adaptacji, gromadzą wszystkiego rodzaju ludzi, oferując wybór różnego rodzaju użytkowania. Dostępność ma niemałe znaczenie dla rozwoju miejsc położonych na terenach miejskich. Obejmuje ono: dostępność usług, zakładów użyteczności publicznej, środków komunikacji lokalnej, położenie centrów handlowych i produkcyjnych, rekreacji, kultury itp.

Należy stworzyć kreatywne miejsca, kreatywne przestrzenie, które dostarczą ludziom nie tylko przyjemności, będą dostępne i osiągalne, właściwe dla kulturowych atrakcji związanych z miastem.

Dążenie do wymuszenia spotkania różnych grup społecznych charakteryzować powinno miejsca w miastach, które chcą się rozwijać. Bliskość między ludźmi jest moralnym dobrem. Rozwijanie osobowości człowieka przez kontakty z ludźmi, doświadczanie bliskości ma kluczowe znaczenie w rozwoju osobowości człowieka. Wyzwała osobowość, kreuje ludzi ekspresyjnych. Ludzie odkrywają na nowo wartość wzajemnego wsparcia oraz bezpośrednich kontaktów, przez co miasto staje się dla nich bardziej przyjazne.

Wnioski

W wyniku szeregu przemian kapitalizm radykalnie odmienił postawy ludzi. Zachowania ludzi zostały oddzielone od etyki i wartości ludzkich, stały się niewrażliwe na ludzkie potrzeby i wartości. System wymaga od ludzi egoizmu, chciwości. Styl życia jest patogenny, dając w rezultacie chorą osobowość. Jedynie fundamentalna przemiana w sferze wartości i postaw człowieka, nowa postawa względem natury wywołają zmianę w człowieku. Człowiek ustawicznie przebywa w świecie „miejsc”. Bycie w świecie, pielęgnacja duszy, troska o duszę stają się najpilniejsze. Nieustanny rozwój człowieka jest syntezą **mieć czy być**. Szybkie zmiany, jakie dokonują się na naszych oczach w przestrzeniach miejskich, są spowodowane zmianami zachodzącymi w życiu publicznym, w człowieku i zmiennych, mało istotnych potrzebach, które znajdują odzwierciedlenie w użytkowaniu miejsc. Konsekwencją jest kryzys użytkowania miejsc w przestrzeniach miejskich, miejsca ulegają rekompozycji. W tej dla człowieka trudnej sytuacji ważne jest tworzenie miejsc adaptacyjnych, bezpiecznych, znanych i uznawanych za swoje – w celu tworzenia warunków identyfikacji człowieka z miejscem, poczucia odpowiedzialności człowieka za otoczenie, kreacji w miejscach różnorodności form życia społecznego, aktywności społecznych, dzięki którym

możliwe są spotkania ludzi, formowanie opinii, zawieranie znajomości, realizowanie zadań. Istotnym zadaniem w miejscach jest tworzenie „ducha miejsc” jako wyznaczników wrażeń urbanistyczno-architektonicznych przez wprowadzenie symboli i znaków, które są zrozumiałe dla zamieszkujących dane miejsce ludzi. Odradzanie się i odkrywanie wartości miejsc – zarówno kulturowych, jak i przestrzennych, społecznych – to pozytywna reakcja na globalizację i unifikację przestrzeni.

Zrewidowanie systemu wartości i zmiana celów ukierunkowane zarówno na człowieka, jak i środowisko jego życia powinny stać się nadrzędnym celem postaw człowieka. „Miejsce” powinno być traktowane przez człowieka jako specyficzne dobro.

BIBLIOGRAFIA

Auge M., *Nie-miejsca. Wprowadzenie do antropologii hipernowoczesności*, PWN, Warszawa 2012.

Baudrillard J., *Spółeczeństwo konsumpcyjne, jego mity i struktury*, Sic!, Warszawa 2006.

Cichy- Pazder E., *Humanistyczne podstawy kompozycji miast*, Politechnika Krakowska, Kraków 1998.

Dostojewski F., *Notatki z podziemia; Gracz*, tłum. G. Karski, Puls, Londyn 1992.

Floryda R., *Narodziny klasy kreatywnej*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2010.

Fromm E., *Mieć czy być?*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2012.

Fu Tuan, *Przestrzeń i miejsce*, PIW, Warszawa 1987.

Gehl J., *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2009.

Gyurkovich J., *Znaczenie form charakterystycznych dla kształtowania i percepcji przestrzeni*, Monografia, nr 258, Politechnika Krakowska, Kraków 1999.

Gyurkovich M., *Hybrydowe przestrzenie kultury we współczesnym mieście europejskim*, Monografia, nr 438, Politechnika Krakowska, Kraków 2013.

Gzell S., *Wykłady o współczesnej urbanistyce*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2015.

Jałowiecki B., Szczepański M.S., *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2006.

Kosiński W., *Miasto i piękno miasta*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2011.

Majer A., *Socjologia i przestrzeń miejska*, PWN, Warszawa 2010.

Paprzyca K., *Harmonizowanie rozwoju urbanistycznego terenów miejskich – wybrane zagadnienia*, Monografia, nr 417, Politechnika Krakowska, Kraków 2012.

Paszkowski Z., *Miasto idealne w perspektywie europejskiej i jego związku z urbanistyką współczesną*, Universitas, Kraków 2011.

Pawłowska K., *Idea swojskości w urbanistyce i w architekturze miejskiej*, Politechnika Krakowska, Kraków 1996.

Rewers E., *Post-polis. Wstęp do filozofii ponowoczesnego miasta*, Universitas, Kraków 2005.

Riesman D., *Samotny tłum*, Wydawnictwo Vis-à-vis/Etiuda, Kraków 2011.

Ritzer G., *Magiczny świat konsumpcji*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 2012.

Sandel M., *Czego nie można kupić za pieniądze. Moralne granice rynku*, Kurhaus Publishing Kurhaus Media, Warszawa 2012.

Schneider-Skalska G., *Kształtowanie zdrowego środowiska mieszkaniowego. Wybrane zagadnienia*, Monografia, nr 307, Politechnika Krakowska, Kraków 2004.

Sennett R., *Upadek człowieka publicznego*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 2009.

Seruga W., *Nowe formy zamieszkania w zrównoważonym środowisku mieszkaniowym*, „Środowisko Mieszkaniowe/Housing Environment”, t. 12, 2013.

Smith A., *Bogactwo narodów*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2012.

Toffler A., *Szok przyszłości*, Wydawnictwo Kurpisz, Przeźmierowo 2007.

Wallis A., *Miasto i przestrzeń*, PWN, Warszawa 1977

Wallis A., *Socjologia i kształtowanie przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1971.